

ITXARO BORDA XARRITON

Euskaltzaindian sartzea

Baiona, 2023-X-28

BORDA XARRITON, Itxaro
Euskaltzain osoa

Mugari tirorik ez

Baionako auzapez jauna, Euskaltzaindiko lehendakari jauna, Akademiako kideak, hautetsiak, familiakoak eta adiskideak, egun on zuei eta bereziki milesker, etorririk momentu hau nirekin partekatzeraz etorri zaretelako...

Laugarren aulkia egokitzen zait, beraz. Xarles Bidegainen segida hartzen dut, naturak bezala, Euskaltzaindiak ere, hutsa ez duelako batere maite. Aulki horren gainean itzal erranguratsuak hedatzen dira gainera: Arturo Campion nafar erraldoia, Juan Carlos Guerra eta Iñazio Maria Etxaide donostiarrak, bai eta orain, urtebete utzi gintuen Txomin Peillen zuberotarra. Tartean, hor egon zen euskal antzerkiaren alde hainbeste obratu zuen Piarres Lartabal azkaindarra. Amikuzeko Oragarreko JAC salan pazko-arratsaldeetan bezperetatik landa, haurrak ginenean, Lartabalen teatro enblematikoak ikusten genituen, herriko gazteek emanik. Bizitza, askotan, tragediatik komediara doan bidea dela gogoan atxikiz, eta ni ere aski komedia-egile izan naizela oroitzuz, ene gaurko mintzaldiak, Lartabalen *Mugari tiro* izeneko antzerkiari oihartzun eta begi-keinu konplizea egiten dio, *Mugari tirorik ez* deitu dudalakoan.

Mugari tirorik ez

Mugatua den mundu bateko jende mugagabeak gara. Infinitua goستن eta gure muga murritzen madarikazioa goraki salatzen dugu. Bizkitartean, mugak baino ez gara. Muga pertsonifikatuak. Hor dira jartzen ditugunak. Jartzen dizkigutenak. Muga horien barnean gatibu atxikitzen gaituzte, periferietakoak gara, emakumeak gara, iparraldekoak gara, idazleak gara, proletarioak gara, zuriak edo beltzak gara. Beti bada zerbait zentralitatetik baztertzen, urruntzen gaituena. Eta bakoitza bere lekuan geratzen da. Ezaugarri horien artean ez da porositatearik, ez da pasabiderik. Egia da, muga finkoetan preso sentitzen ahal garela, mugak izendatzen gaituelako, eta izendatzen gaituenean, kategoria zehatz batean entzerratzen.

Mugak ditut gaur aipatuko, beraz. Aturri eta Errobi bi ibaiek biziarazten eta mugatzen duten Baiona hiriaren bihotzean. Muga franko gurutzatu ditut ene idazle-bizitzan eta bizitza pertsonalean, ordena horretan, batzuetan itzulerarik gabe, beste batzuetan aldiz, hegoak ebaki ez nizkion nire egoa hazten eta elikatzen zidalarik etxeratzeak. Espazio horretan, oreka galtzeaz kausitu naiz frankotan, oreka galdua zutenekin eguneroko ahaleginetan, borrokatzen ere sosegua eta segurtasuna eskaintzen zuen Sokratesen harpe ospetsura hurbiltzeko. Hain ongi gara azkenean, infinituan sinesten duen itzal-antzoki horren gerizpean, itzalak egiazat hartzen, betidaniko gogoetak harilkatzen, mugak ukatzen, «gure artekotasun» mota bat lantzen, bai eta elkartasuna dastatzen, harpean bakartasunaren legea lehenetsia den arren. Mugak, aldizka, errotzen eta exiliatzen gaitu.

Hona hemen, **lehen zedarri** poetikoa:

Muga anitz zeharkatu dut,
Kontrola zakar sobera pairatu
Zuregatik.
Badakit
Izenetik beretik
Eraikuntza faltsua naizela:

Urguilua eta beldurra
Daramatzat
Nigan.
Gaua dator Lagako hondartzara.
Kobre koloreko itsasoan Izero datza itzal.
Ogoño lur muturra uhinetaraino
Itxeskatzen bezala da ispilu bila.
Memoria ezabatzen doa.
Saminak ahanzten ditut
Nire biharraren balizko ardatza
Bizi-pozez zizelkatzeko.

Ubarroi hegaldi bat miretsiz
Xuxurlatzen dut, *ad libitum*:
Nork zaitut hark urrunetik
Bezainbeste maite?
Mapa mundia tatuatu dut begiaren zurian
Zure hatzaren ez galtzeko.

À mon amour toujours (2013)

Zer da muga? Hitz batez errateko, marra erreal bat da, bi lurralde, bi herri edo bi kulturen artean... Noizbehinka lurraldeek, herriek eta kulturek, gure kasuan bezala, muga politikoak gainditzen dituzte, muga kultural berriak are urrunago hedatzeko. Sinbolikoa izan daiteke muga, edo imajinarioa. Gure identifikazio-premien arabera sortzen ditugu mugak. Mugaren zera sinplea da eta konplikatua batera, eremu horiek gatazkatsuak suertatzen ahal direlako. Indar-harremanen oldean, lekuz alda, ager edo desager daitezke. Duela bi mila urteko mugak ez dira gaurkoak. Eta gaurkoak ez bide dira hemendik bi mila urterakoak. 2011n, *Limes Imperi Romani* delakoaren hatzetatik ibiltzeko zortea ukan nuen: Germaniaren eta Erromatar munduaren arteko mugan nengoen, Saalburgen, gaur egungo Alemaniako Hesse eskualdean. Sentsazio bitxia zen: oin bat neukan «zibilizazioan», hala erran badezaket, eta bestea, Constantin Cavafis batek espero zituen «barbaroen» funtsetan. Europar bederen, dagoeneko ikusezin eta likido bilakatuak dira mugak, eta badirudi, mugen bi hegaletan orain, «barbaroak» daudela!

Azken hamarkada hauetan, munduko estaturik puxantenek bi metro gorako hormak eraiki dituzte; erromatarren zedarri miliarrak deus gutxi dira Mexikoren

eta Estatu Batuen arteko harresiaren aldean. Gibraltarren ere burdinazko eta alambrezko hesi erraldoia altxatu da. Muga gotortuek, planeta euro-zentratu baten bizimodu ez negoziagarria babestea dute helburu. Kontinente ezberdinetako muga horien gainditzeak, idazleek, zine-egileek, musikariek, aspalditik harilkatzen eta hitzez iruten duten abentura humano baten atal berria errepikatzen du. Epika eta mitoa uztartzen dira *Odisearen* abaroan, guregana heltzen den afrikar herritar bakoitza Ulises baten gisa irudika dezakegularik. Muga, batzuen ametsa da eta besteen amets gaiztoa.

Gogoan dut beti, 80ko hamarkadan, hemen dagoen Aurelia Arkotxak nola argitu zidan mugaren eta «fronteraren» arteko ezberdintasuna. Detaileekin jostatzen zela uste nuen. Ordenagailuko pantailan «frontera», edo guk diogun moduan «frontierra» idazten baduzu, zuzentzaile automatikoak «muga» hitza proposatzen dizu, biak sinonimo zuzenak balira bezala. Eta ez dira. Aski da —barkatu ene blin-blinkeria—, *Euskal hiztegi historiko etimologikora* jotzea horretaz jabetzeko: «frontera» erranahia ukatu gabe, zeltar jatorria lukeen «muga» hitzak Pirinioetan, ‘muino, hegi, lurralde, ipurular’ erranahi ere badauka, hau da, mugak, marra soila eta askotan arbitrarioa eta politikoa den fronterak baino espazio sendoagoa betetzen duela. Lurrean, bai eta gure buruetan ere. Fronterarik pasatu gabe, halatan, mugako joerak ukan ditzakegu argiki. Nahiz eta instituzio bilakatzea bilatzen duen beti, mugako egikera horietatik bat, literatura da, hegi horietan bizitzea, hitzen hurbiltasunean, ikusten jartzea, nabaritzen dena idaztea, paperean etzatea, irakurriko duen balizko baten esku uzteko. Hori da, «balizko»! Pario eroa da. Irakurlegoari dagokionez, bada «legenda» urbano bat, zeinen arabera euskaraz idazten dugunok irakurlego murrizta dugun, «bereziki iparraldean» gehitzen dugu, kakotx artean. Poetok hirurehun irakurle baino ez omen ditugu. Ez dakit hala denez, bitxiki, irakurri behar ez duenak ere irakurtzen duelako gurean! Baina, estatistikek eta salmenta-kopuruek ematen dituzten zenbakiak ez ditut ukatuko.

Aitor dut, urguilurik gabe, mugalari-izpiritua daukadala. Onerako. Txarrerako. Taldean otzan ibiltzeko hezia izanagatik etxean, herrian, elizan, eskolan. Hor nago, egundainokoan, mugekin jostatzen, ezagutzen ez dudanaren leizea oinpean eta erortzeak zenbat kostatzen duen hausnarrean. Eskua behin erre duen haurrari ez bezala, gustatzen zait literaturaren arloan bederen, su horretara etengabe hurbiltzea, dakidan arren su hori sekula ez dudala ebasten eta nireganatzen ahalko. Idazlea, hondarrean, Sisifo bat delako. Egun oroz irekitzen zaio hitz-kordelez beltzatu «behar» duen orrialdea, prekarietatearen, ezintasunaren eta bere

mintzaira agoniakoaren etsipenaren mugak gaindituz. Mirakulua gertatzen da bakarretan: testua edo olerkia, garunean hain luzaz ontzen egonik, irudikatu bezala ateratzen da, lantzeko premiarik gabe. Gehienetan, idazlea artisaua da. Hizkuntza multzoa badu, buztin-bola eta Larruneko *gres*a puska baten antzera, denboraz eta pazientziaz forma emateko, soberakinak kenduz eta kenduz, kasko-zokoan daukan ideari ahalik gertuen dagokeen emaitza bakunera hurbiltzeko. Poema labur bat leitzen dugunean, hamazazpi oineko haiku bat, ez gara ohartzen zenbat energia eta ordu eskatu dituen, baina lau izarreko jatetxe batera joatean ere, sukaldeak ongi gordeak direla konturatzen gara. Muga hori ez du nornahik trabeskatzen.

Bigarren zedarria, ate-kantoian:

Ez dut nik
Gizarteak isiltzen duena
Erakutsi nahi,
Ez baitu gizarte honek
Deus gordetzen
Ikusten dakienari.

Ez dut nik
Poesia klasikoen lege
Hartaz axolarik
Hitzeekin jostatzen ari
Bainaiz, juntatuz
Berdin, ezberdinak direnak.

Ez dut nik
Debru famatu haren beldurrik
Adiskideak
Bezala, (hau debrukeria!)
nere aldeko
etsaia nerekilan baitut.

Ez dut nik
Zeruko jainkoaren lotsarik
Zeren goizero

Hango sua ebatsirik
Bainoa beti
Mundu guzia erre nahiz.

Ez dut nik (1977)

18 urte nituen olerki hori idatzi nuenean, eta oraindik ere, ene urratsak gidatzen dituen poetika gisa hartzen ahalko nuke. Erran behar dut, neskentzat partikulariki, irakurtzea denbora-galtzetzat zeukan nekazari-mundu batetik natorrela. Gure etxea, alde horretatik, uhartea bezalakoa zen, haurra nintzen garaietan: telebistarik ez geneukan, eskolako liburuak esku batetik bestera pasatzen ziren, *Herrian* izkiriartzen zuen Parisen genuen osabak euskal disko, hiztegi eta gramatika atera berriak igortzen zizkigun Eguberriko, izeba bat bagenuen Bastida Biarnora ezkondua, ama Parisen egona zen sehi, eta Piarres Xarritonen euskaltzain zenaren nahikundez eraiki zen hango Duban karrikako Euskal Etxean ikasi kantak irakasten zizkigun.

Hala ere, gure belaunaldiko haurren moduan, eskolaratzearen ondorioz euskara galtzen ari ginen arren, bagenuen euskal gauzekiko halako tirria bat. Mugaire batean bezala bizi ginen, bi mundutan. Idazten nuen nik jadanik, frantsesez, lehen mailan nintzelarik. Beranduago euskara berreskuratu eta hizkuntz aldaketa egin nuen. Badakit, Uhane auzoko herriko eskolako ene lagun batzuek, orduko nire olerkitxoak atxiki dituztela. Euskara ikasi nuen hamaika urtetatik aitzina, bakarrik, salbaiki, Lafitten gramatikarekin, *Haize Garbiako* hiztegiekin eta aste oroz, Lekainean, Oragarre-Uhane auzoko gure dendan *Herria* hartuz: hiruko sakratua enetzat, pasatuak diren ikas-material horiei oraindik ere begirune amultsua eskaintzen diet, bereziki *Herria* astekariari, ene lehen adolezente-olerkiak bertan agertu zirelako 1974tik aurrera. Ez gaitu datu horrek gaztetzen, baina...

Oragarre, mugako herria da, baina ez da xarnegu-herrietan sartzen, nahiz eta baduen bere Bartetako kartier okzitanofonoa. Inta-gune horren saneatzeko Landetatik etorri ziren gaskoiak hor finkatu ziren, Purgatorio, Santamaria, Peliku, Lafrika edo Petipierrenea izeneko etxaldeetan... Aita beti ari zen espantuka, elebiduna zela, gaskoia eta euskara zekizkielako. Guk ere bearnesa doi bat konprenitzen genuen, izeba Felixiren baserrian pasatzen genuelako uda, barazkiak biltzen eta astean bietan, Baionara hurbiltzen, uztak, Pannecau zubiaren gainean saltzeko. Memoriaren intimitatean elkar bizitzen zebizkigun euskara, gaskoia, frantsesa eta kolegioan gehitu zitzaizkigun ingelesa eta gaztelera. Ez ote ginen

bizitzarako prest, mintzairen aldetik bederen —hizkidea aurkitzekotan, alabaina—, euskaradunak orozbat...? Xarnegu-herri mugetako hitzunok, askotan, arras euskaldunak ere ez ginela entzun behar genuen, gu baino perfektuagoak ziren euskaradunen partetik. Arrazoa zuten, ez ginen egiazko euskaldunak, euskaldun eleaniztunak baino. Mugetakoak, ipar-mugetakoak, hitzak trukatzuz iraun zuten hitzunak, gaskoiaren eta euskararen arteko bidaia etengabea, gu haien hitzekin, haiek gure hitzekin: satorrek *buhatzen* zuten, *gitak engisatzen* genituen, ibaiak *burrumbaz* isurtzen ziren... Iñaki Camino hizkuntzalariak Amikuzeko euskara ikertu zuenean, joan-etorri linguistiko horiek azpimarratu zituen. Euskararen zurrunbiloan berean, diglosia sentsazio-egoera batean bizitu garelako, ez gaitu agian diglosia orokorrak hainbeste beldurtzen, «agian» diot. Iharduki behar dugunean, umorea eta ironia hor dauzkagu, sarkasmoa ere bai beharrean, basamortuan eta bakartasunean aitzina egiteko jaidurak, polita ez den euskara hibrido bat ezpainenetan, eta sekula ez etsitzeko borondatea.

Izpiritu «xarnegua» dabilkit buruan: gustatzen zait hizkuntzak ikastea, ezagutzea, hizkuntzekin lan egitea, jostatzea, komunikatzea. Horregatik, segur aski, itzulpenaren zale absolutua naiz: 1981ean *Maiatz* sortu genuenean, benetako literatur aldizkaria izateko gisan, itzulpen atala behar zuelako pentsatuz, orrialde horiek frantsesetik, ingelesetik edo gazteleratik euskarara itzulitako idazkiz betetzen nituen. Beranduago, auto-itzulpengintzari ere lotu nintzaion, bereziki 2002an Euskadi Literatura saria ukan zuen % 100 *Basque* nobela frantsesera pasatu nuenean. Azken urteotan hainbat euskal poeta, frantsesez jantzi ditut, hemen dira batzuk. Ene poema-bilduma zenbaiten eta Amaia Ezpeldoien ipuin batzuen edizio elebidunak ere kudeatu ditut. Badakit egiteko era hori ez dela ongi ikusia, baina marra gorri horren gainditzea maite dut, baketsuki, hizkuntzen arteko ohiko hierarkia ahantziz, euskaraz dugun hoberena partekatzeko modua delako ene gustuko.

Simone de Beauvoirren eta, ene partetik, Monique Wittigen diskurtso feministen abaroan, euskal emazte idazleei bidea ireki zien belaunaldiaren parte sentitzen naiz, Arantxa Urretabizkaia, Artur Rimbaudek ukatuko ez zuen bere A E I O U berri baten programarekin zetorren Amaia Lasa, Laura Mintegi, Tere Irastortza, hauekin ibili naiz hainbat lekutan «emakumea eta literatura» gaia publikoan jorratzen, gai berria zelako, eta gure eskualdeko Marixan Minaberri eta Marikita Tanburinekin batera. Emazterik gabeko euskal kultura mundua imajinatu behar da, duela mende Erdiko egoera, emakumeontzat «idazkari» hitza erabiltzen

zela eta gizonezkoentzat aldiz «idazle». Horrek dena argitzen zuen. Kezka sozial berriak ekarri genituen plazara, gorputzaren inguruko ikuspegi pentsaezinak eta bistan dena, orozbat, planeta honetako jendetzaren erdiaren presentzia literarioa.

Ez ginen beti ongi ikasiak, goratik hartzen gintuzten, gure ildoak ireki behar genuen, gaizki idazten genuela erraten zen, *ni* pertsona gehiegi erabiltzen omen genuela, gure huts gramatikalak publiko egiten ziren. Momentu gatazkatsua zela oroitzen dut. Baina orduan, euskal literaturaren larre motza aldatu zen errotik, gaur ezagutzen dugun panoramara heltzeko. Gure arrangurak genero-mailakoak ziren, baita ere sozial alorrekoak: langilearen figura eskas zen euskaraz, lantegietako giroa, hizkuntzak berak bere alokutibo marka ezberdinekin inplizituki zekarren klase borrokaren itzala, euskal gizarteko baztertuak oro, Tupintegiko Roxaliak, ezkontezinak, itsusi konjenitalak, euskalkietako hitz harro zaleak, haur ez maitatuak, buhameak, etxetiarak, zaharrak eta zaharkituak, langabetuak, *auher* edo alfer famakoak, publikoan ere noka ari direnak, aditz trinkoen erabiltzaile amorratuak, guraso goizegi zenduak, sindikalistak, mutxurdinak, politikoki borroka armatuarekiko kritikoak direnen aburuak, mutuaraziak, guziak bistan dena, fikzioaren baheetatik pasatuz, ene nobeletako gai eta pertsonaia anbiguo bilakatzen zirela! Euskal jendartearen homogeneousitatea genuen partida, erakutsi nahi genuen, egunean-eguneko euskara beharbada inperfektu batean, gure mundua ez zela bakarrik artzainez, laborariz, apezek eta hondar-denboretan kazetariz eta irakasle giristinoz osatua, hots euskara kalbario baten moduan bizi zuten eta mintzaira hau, dena debeku, dena gaztigu, dena gaitzespen, gurutze baten antzera bizkarrean ekartzen zuten herritar suharrez.

Emazte sortzaileak hor ginen, aniztasunaren ikur, eta emakume horietatik zenbait lesbianak ere ginen. Amaia Ezpeldoi detektibeak, 30 urteko bere ekinean, Euskal Herriko LGBTQIA+ jendearen destinoa paperean etzan du. 1986ko *Maiatz* aldizkariaren zenbaki batean plazaratu nuen *Klara eta biok* ipuinak ekarri zituen lehen neska bikote esplizituak euskal literaturara. Orain, egoera aldatu da erabat, eta ikusgarritasun zerbait badugu, baina urteak joan ziren isiltasun dorpearen mendean. Euskaldun izateak, homosexuala izateetik begiratu gintuen? Gay delakoak baziren, baina gehienek exodoaren bidea hartzen zuten, Bordelera, Parisera edo Londresera «euskaldun-fededun» tapakitik urrun bizi ahal izateko. Normalizatzen goaz hor ere, bide luzea egiteko geratzen da dudarik gabe, literaturan, bai eta bizitza errealean ere.

Hirugarren zedarria, bideko:

Badakit zure ondoan
Zer eta nor naizen,
Hatsa dudala gogoan
Urrats hori baizen:
Begiak zabalik
Oin biak lurrean
Banabil apalik
Argi elurrean.

Eman dut anitz denbora
Zer eta nor nintzen
Ikasten, zure altzora
Helduz maitemintzen...

Maite dut maite bizitza
Zer eta nor naizen.
Hegalda bedi gaur hitza
Ahalikan maizen.

Out (2006)

Tabu eta *omerta* trinkoa sustatzen duen herriko idazlea naiz. Muga bat dago hor ere, indartsua. Modu endogamiko batean funtzionatzen dugu. Burua agertzen duen edonork gaztigua jasotzen du. Hala da oraindik. Egia da, idazle naizenez, askotan gogorra suertatzen den giro soziopolitiko eta kultural uher horren izkiriartzea ezinbesteko xede gisa hartu dudala, batzuetan egiazki erabaki gabe. Labana (nire) zaurian zirika ibili dut frankotan. Biolentzia politikoak menturaz, are gehiago azpimarratu duen jendarte biolentoa gara oinarrian, desafio- eta pario-egilea, beti elkarren aurkako lehian gabiltzanok, beti gehiagokoan. Gu bezala ekiten ez dutenak baztertzen ditugu, eta bat-batean, iratzartzen gara, eta eskuzabaltasun zitzak batek elkartasunera eramaten gaitu. *Bref*, benetako herri eta jendalde baten zati gara. Maite dugu, errealki ala metaforikoki, bakartasunera, isiltasunera edo kanpora kondenatzen gaituen lurralde kontrastatu hau. Zinez maite dugu.

Iparraldekoa izan arren, ene idazki iparraldekoegiak jada ulertezinak bihurtuak diren arren, adinean hara noan arren, emazte-idazle belaunaldi berriak jazartzen ikusten ditugun arren, jendartean oraino izaera maskulinistak eta *mansplaing* joerak nabaritzen ditugun arren, ekonomikoki postari izanez segurtatu dudana «idazle-bizitza bat» eraman dudala aitortu dut, gehienbat 90eko hamarkadan nire burua «idazle» deitzea onartu nuen geroztik. Baina bide luze hori ez dut bakarrik egin: bidean gurutzatu ditut hainbat jende eta proiektu partekatze, hala nola Donapaleuko Etxekopar kolegioaren eta Jean Errekart lizeoan artean nintzelarik, Junes Casenave, Manex Erdozaintzi-Etxart eta Eñaut Etxamendi, besteak beste. 80ko hamarkadan, oraino ere enetzat biziki garrantzitsua den *Maiatz* aldizkariaren abenturan parte hartu nuen gogotik Luzien Etxezaharretaren konpainian. Halaber, nire harritxoak ekarri nuen euskalgintzaren terrenora, Zuberoan Ikastola berriaren eraikitzeko lanetan arituz edo 2000. urtearen bihurgunean, Seaska elkartearen presidentea izanez. Baina oroz gainetik, bidearen buruan, idaztea izan da herritarrekin ukan dudana lotura nagusia, historia honetako ene inplikazio politikoa, sinesten dugun *doxa* horretako «inpentsatuak» jorratu eta idazteraino.

Euskal prentsako behargin segitua izan naiz mende erdi honetan eta sinesten dut langintza hori modurik zuzenena dela irakurleengana heltzeko. Erran dut *Herrian* hasi nintzela, *Zeruko Argian*, eta geroxeago *Egunkarian*, *Berrian* eta beste hainbat baliabidetan jarraitu dut gaur arte. Artikulu edo ipuin baten izkiriatzeko eskakizun bati ez diot sekula ezezkorik ematen, are gutxiago pertsona partikular batenari, bataio, zorion, eztei edo ehortzetarako testu baten premian galdezka agertzen zaizkidanean.

Beste modua jendeak hunkitzeko, musika da. Euskal Herriko musikari askorekin «lan egin» dut, hor ere elkartasunak bilatuz, gure muga baita, bai eta gure mugetatik kanpo ere, demagun Landetako *L'orchestre maigre* taldeko Ahots & Poesia kide bilakatuz, hainbat ekarri didaten Madonna eta Björk erraldoien itzalean. Azken aldian, Ibon RGrekin ibili naiz Euskal Herrian zehar, ahotsa eta musika uztartuz. Musikarena opari bat da, eta melodia-egile trebe horiek oro eskertu behar ditut, ene testuak hitzez harago eman dituztelako.

Periferiako idazlea ez ote naizen galdatzen didate anitzetan. Bada euskal munduan «zentro» erabakitzaile garrantzitsu bat? Periferiakoa izateak —eta hala naiz duda izpirik gabe—, idazle «minorra» naizela erran nahi ote du? Periferia urrun horietatik alta, gauak gauari, Euskal Herriko ehunka herritan egon naiz,

irakurleekin solasean, ikusgarri musikatuak eta mintzaldiak eskaintzen, periferia hutsak diren gure sei probintzietan. Batzuen begietan, alde orotara, barne-logikarik gabe, barreiatzen den idazlea naiz, baina ene gogoan logika bat bada: ez naiz euskararen jabe sentitzen, euskara eman zidaten, galdu eta berreskuratu nuen, ez niretzat atxikitzeko, baizik eta partekatzeko, eskuzabal linguistikoa izateko. Gero egia da, askoren antzera, emakume sortzailea izanez, ene kultur ekinean hala duda bat nabaritzen dudala beti, batez ere gaur bezalako egun zehatzetan, segurtasun eta sinesgarritasuna falta dudala iruditzen zait, inpostore-irudipen kutsu bat, fikzio hutsa, eta lan asko egin behar dudala maila emateko, ene idazle-kide gizonezkoek baino anitzez gehiago. Baina bost! Lerrake Bilboko ene adiskide Pedro Alberdik, hori da nire betekizun obsesiboa, mugalari izateak oparitzen didan aldi berean *inside* eta *outside* ibiltzearena. Idazle-lana maite dut, ez nau egundaino aspertu, ez nau aspertzen, ez nauela aspertuko badakit.

Honatx, laugarren zedarria:

Outside nago
Has been baino has behin
Bat baizik ez naiz
Oraindik ere.
Ene poesia
a-soziala
dela
diotsut
outsidera
deitzen zaitudan
bitartean.
Ez dut laudaziorik nahi
Basamortuan oihuz dabilen
Ahots alderraia
Baizik ez naizelako
Oraindik ere.
Ene poesia
a-soziala
dela
diotsut.

Ez dut ezagupenik nahi,
Ez egun, ez bihar, ez etzi,
Basamortuan kantari dabilen
Sakrifikatuaren itzal
Alderraia
Baizik ez naizelako
Dagoeneko.
 Ene poesia
 a-soziala
 dela
diotsut.
No future outside:
Ahantzi dezatela
 Ene poesia
 a-soziala
gure amen izerdiak
ahantzi diren bezala.
Amen.

Zure hatzaren ez galtzeko (2014)

Milesker zuei, milesker alabari, familiari, postako behialako lankideei, sindikatuko lagunei, elkarte ezberdinetako militantzia-kideei, pazientziaz jasan dituzuelako ene gehiegikeria analitikoak, ausentzia sortzaileak, isiltasunak, marmarrak, gogoeta debaldeak. Deus ez da egiten ahal, inguratzen gaituztenen konpliziterik gabe, batzuetan nardatzen ditugun arren. Deus ez da egiten ahal, menperatzen baino, gure oinarritzko euskal mintzairak menperatzen gaituelako kontzientziarik gabe. Muga, sorkuntzaren derrigorrezko baldintza *sine qua non* dela sinetsi gabe eta hondarrean, mugarik ez duen harreman bakarra, idazleontzat, irakurlegoarekikoa da: iraun beza esnaturik eta kritikoa izaten, ez diot besterik desiratzen!

Bonus track: azkeneko zedarria, begiak itxirik.

Bausen, 931 m

Nehork bilatzen ez duen haur galdu bat zara.
Hizkuntza amildua zure ezpainetan hiltzen ari da.
Ez zara gehiago ihardukitzeko adinean.

Malda pikoetan gora doazen xendetan zabilta.
Haur galdu hura zara malkoak jada mateletan euri.
Josep Condo Sambeaten otoitza duzu sakelan.

Otsoak hezi eta hartzak hazi haur galdu bat zara.
Alide Sansen arbelezko kankak xuxurlatzen dituzu.
Urrats bakoitzean ber pizten zarela sinesten duzu.

Eternitatea agudo pasatzen da bi mila metrotan.
Maitasuna hondorik gabeko putzua dela badakizu.
Bassa d'Oles hegian, haur galdu haren itzala zara.

Argitaragabea (2023)

Itxaro Borda Xarriton
2023ko urriaren 28an
Baionan, herriko etxean